

16. НМЛ, Ркк-151.
17. НМЛ, Ркл-58/1, 58/2, 58/3, 58/4, 58/5, 58/6, 58/7, 58/8, 59, 61, 62, 175, 176 (протоколи засідань Львівського духовного суду з 1687–1708 рр.
18. НМЛ, Ркл-141, 142.
19. Собори Львівської єпархії XVI–XVIII століть / Упоряд. та істор. нарис І. Скочилися. – Львів, 2006. – С. cxliv+464.
20. Шапов Я. Формирование церковной юрисдикции и проблема правового положения изгоев в Древней Руси. // Исторический вестник . – № 1/16, 2002 г. [<http://www.krotov.info/history/11/yani2000/schapov.html>. Перегляд 21.01.2010].
21. Флоря Б. Высшая церковная власть в Западнорусской митрополии в XV–XVII вв. / Полознев Д, Шапов Я, Флоря Б. Высшая церковная власть и ее взаимоотношения с государственной властью. X–XVII вв. Православная энциклопедия. Москва, 2000 г. – С. 190–212.
22. Kutrzeba S. Historia źródeł dawnego prawa polskiego. – Lwów; Warszawa; Kraków, 1925. – Т. 2. – С. 286.
23. Wyczawski H. Przygotowanie do studiów w archiwach kościelnych. – Kalwaria Zebrzydowska, 1989. – С. 229.

SUMMARY

Anna Navrotska

The article is an attempt to institute the spiritual reconstruction of episcopal court since the introduction of Christianity in Kievan Rus analyzes the legal status of the Orthodox Church in Kievan metropolitan to the XVII century .

Key words: Institute of spiritual court, Kyiv Metropolis, ecclesiastical law.

Наталія Недзельська,

**кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії
та соціально-гуманітарних наук
Херсонського державного університету**

РОЛЬ ЖІНКИ В РЕЛІГІЙНОМУ ТА СУСПІЛЬНОМУ ЖИТТІ УКРАЇНЦІВ У ЧАСИ ПОЛЬСЬКО-ЛИТОВСЬКОГО ПАНУВАННЯ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ

Автор порушує проблему місця жінки в українському суспільстві у часи польсько-литовського панування на українських землях. Литовський період продовжив і закріпив відносини, що склались у часи Київської Русі. Становище українки відрізнялось від становища жінок інших народів. Панування Польщі внесло певні корективи.

Ключові слова: жінка, релігія, шлюб, сім'я, власність.

Жінка й релігія – одне з найбільших парадоксальних відносин в історії розвитку людства. В духовних аспектах усіх релігій жіноче начало відіграє важливу, а іноді й

провідну роль. Саме єдність протилежних начал – чоловічого і жіночого – породжує все в суспільстві суще. Протягом останнього півстоліття у сфері суспільних відносин відбулася одна з найбільш значних змін. Її можна назвати революцією у сфері взаємовідносин статей, феміністичною революцією. Процес стирання відмінності між статусом чоловіка й жінки в суспільстві є не тільки найбільш значимою проблемою нашого часу, а й, можливо, найбільш глибокою проблемою з усіх, з якими доводилося стикатися людству.

Серйозний аналіз проблеми національного характеру жінки-українки був здійснений у другій половині XIX століття в працях учених, що прагнули охарактеризувати особливості українського народу в їх протиставленні народу “московському”, зокрема істориків та етнографів, що вивчали насамперед специфіку українського побуту (В. Антонович, М. Грушевський, М. Запольський, М. Костомаров). Більш вільне й рівноправне сімейне становище українки письменники пов’язували з демократичним характером родини в Україні, релігією, що здавалось їм важливою особливістю. Тип української жіночої особистості цікавив також багатьох письменників [11].

Зріс інтерес до проблеми жінки на межі XIX–XX століть, однак у сприйнятті українки відобразилась тенденція до ідеалізації, притаманна українському національному характеру. Ідеалізація пов’язує жіночий образ переважно з фігурою Жінки-Матері, деякою мірою пом’якшений і романтизований. Однак жіночу тему в науковій літературі з релігієзнавства спеціально ніхто ніколи не досліджував. Така тенденція була притаманна й вітчизняній науці початку XX століття.

Сучасні українські автори, які проводять гендерні дослідження (Н. Зборовська, О. Жерьобкіна, С. Павличко, Н. Чухим), вивчають переважно соціально-психологічні проблеми статі [12] та проблеми жінки в історії України (О. Луценко, М. Рябчук, Л. Стефаненко) [8–10]. В діаспорі, у зв’язку зі зростаючим інтересом до питань вітчизняної філософії, релігії, етики, моралі, етнопсихології, теж з’явилися дослідження проблеми жіночого начала в українців (Б. Кульчицький, І. Шевців, М. Шлемкевич, І. Музичка, М. Богачевська та ін.) [13].

Осмислення ролі жінки в сім’ї, релігії та суспільстві є важливим у сучасній науці. Усі аспекти цієї проблеми, що можуть бути виявлені в співробітництві з лінгвістами, демографами, істориками, літераторами, етнографами, їхніми методами, створюють суперечливу мозаїку, котру здатен поєднати в єдину картину буття і зрозуміти лише філософ.

Особливе значення для розуміння місця жінки в суспільному житті українців має період польсько-литовського панування на українських землях.

Литовський Статут, розвиваючи традиції “Руської правди”, надав жінці права, котрі гарантували їй високе становище в суспільстві. Жінка мала право володіти і розпоряджатися на власний розсуд рухомим і нерухомим майном незалежно від волі батьків чи чоловіка. За статутом 1529 року повноліття у чоловіків наставало з 18 років, а в жінок – з 15 років. З 15 років навіть незаміжня дівчина не тільки одержувала спадок, а й могла при живих батьках одержати власність, розділити її з іншими членами сім’ї, взяти свою частку та розпоряджатися власним рухомим і нерухомим майном самостійно. Дочки, як і сини, отримували рівну частку з материнської спадщини рухомим і нерухомим майном, а з батьківської – за

наявності спадкоємців – синів – рівну з ними частку майном і грошима, а за їх відсутності – також і нерухомістю. Права дівчат у цьому разі тотожні правам неодружених чоловіків. За Литовським Статутом заміжня жінка мала право, на відміну від західноєвропейської жінки, володіти майном, передавати його у спадок дітям, самостійно, незалежно від чоловіка розпоряджатись ним.

Литовський Статут дозволяв дівчатам з власної волі вступати в шлюб, тобто при виборі чоловіка їхнє слово було головним. Церква українська тричі благословила вступ жінки в новий шлюб після розлучення. Четвертий шлюб благословлявся лише у разі, якщо в попередніх не було дітей, а подружжя ще досить молоде для їх народження. Не можна було видавати заміж вдів і дівчат всупереч їхній волі. До дівчат ставились поблажливо, однак, якщо дівчина вийшла заміж проти волі батьків, її могли позбавити спадщини. Це ж загрожувало дівчині і в разі шлюбу з людиною нижчого стану. Бувши вільною у своєму виборі, дівчина все ж зобов'язана була зважати на волю батьків або опікунів, щоб легковажним вибором не принести безчестя власному роду. І хоч ніхто не мав права примусити її вийти заміж чи нав'язувати чоловіка проти її волі і бажань, однак шлюб з нерівнею осуджувався. Шлюб супроводжувався укладанням договору, де зазначалась рівність чоловіка і жінки у розпорядженні майном. Майно кожної із сторін, що вступали в шлюб, мало бути приблизно рівним. Жінка могла передати користування і розпорядження своїм майном чоловікові. Його майно було гарантом відшкодування втрат при недобросовісному або поганому господарюванні. Посаг дівчина приносила не чоловікові, а майбутній сім'ї. Жінка, перебуваючи в шлюбі, мала право дарувати, закладати, купувати нерухомість. Судові справи майже кожна жінка вела особисто, добре знаючи закон і тонкощі юриспруденції.

Шлюб переважно був міцним і постійним, незважаючи на те, що ще з родового ладу зберігалась легкість розлучень. Мито за шлюб і розлучення було однаковим. І хоча люди того часу не були стриманими у своїх пристрастях, карних справ в архівах щодо розлучень мало, рідко трапляються і майнові справи. Однак багато збереглось заповітів на користь одного з подружжя. На випадок від'їзду за кордон, походу чоловіки робили заповіт на користь дружини. Не тільки закохані чоловіки довіряли своє майно коханим жінкам, а й батьки, дідуся довіряли невісткам, внукам, довіряли їхньому розуму і досвіду. В архівах збереглися документи, що підтверджують такий стан справ. Наприклад, волинянин Микола Боготовин-Шумбарський в 1584 році з вдячністю за любов і вірність записав на дружину все майно, “не маючи у себе ліпшого, вірнішого і зичливішого приятеля, яко свою милую” [3, с.67]. Станіслав Радзивил, даруючи майно в 1598 році своїй дружині, писав: “Кгди ж она мнє милим товаришем, а не слугою була” [3, с.66]. Князь Костянтин Костянтинович Острозький в дарчій записав про дружину: “Цнотливому милому товаришу” [3, с.66]. Багато з тодішніх жінок були вірними і надійними товаришами своїх чоловіків. Чоловік не робив нічого без поради з дружиною. Їй довіряли виховання дітей, опікунство. Про це згадується і в купчих паперах.

Допускалось вільне спілкування молодих людей, юнак відвідував будинок майбутньої нареченої. Залицання відбувалось за всіма правилами лицарської галантності. За змовинами йшли заручини за церковним обрядом, і вінчали часто відразу, задовго до весілля. В другій половині XVI століття зникає практика зговору і вінчання малолітніх.

Звичайно, було багато і негативного. Були отруєння, вбивство чоловіків, коханих, відмова викупити їх з полону, були авантюристи, перелюбниці. Наприклад, Марія Гольшанська мала трьох чоловіків і одночасно коханця. Анна Зглицька дозволяла двічі себе викрасти у чоловіка. Збереглися документи про отруєння нелюбих чоловіків Ганною Монтович, Настею Пузовською, Оленою Харлинською [3, с.70–75]. Проблема ця знайшла відображення в народних піснях і баладах. Тема подружньої зради і перелюбства в родинно-побутових баладах представлена героями як князівського, шляхетського роду, так і з ремісницького середовища (майстер карає свою молоду дружину, що втекла від нього з підмайстрами-шевичками), попівського (підмовлена попадає жалкує за дітьми і статками, в окремих варіантах спокусники її топлять). В українському фольклорі є балади, які застерігають своєю колізією проти недобрих намірів щодо близької людини. Розповідаючи про страшні прояви розбурханих пристрастей, фольклор вчить стримувати й пом'якшувати їх, усвідомлювати можливість непередбачених сумних наслідків. Через драматичні або й трагічні сторони життя народна мудрість стверджує ідеал прекрасного у сфері сімейних і загалом людських відносин та почуттів, підносить особистість, гідність жінки, відстоює її право на життя і щастя, пропагуючи здорову народну мораль [1].

На відміну від сусідів українка була більш вільною і самостійною в суспільстві. Ні татари, ні москвитяни не дають волі своїм жінкам, підкреслює Михайло Литвин. Їхні жінки не мають особистої правоздатності, між тим як у нас деякі панують над багатьма чоловіками, володіючи селами, містами, волостями, одні на правах тимчасового користування, інші спадкового. “Охоплені пристрастями панування, вони живуть розгнуждано під виглядом дівоцтва або вдовства, обтяжують своїх підданих, одних переслідуючи ненавистю, інших підношуючи і виснажуючи сліпою любов'ю... немає нічого злішого від її гніву” [4, с.77]. Особливо майнові права дали волю жінці. Хоча влада жінки ганебна навіть у приватному будинку, тим не менше начальствують вони у нас і в фортецях, навіть пограничних з кряями московськими, турецькими, татарськими і молдовськими, котрі мали б доручатись лише чоловікам великої хоробрості [4].

Жінки відзначались розумом і розсудливістю, енергійні, готові ходити в похід разом з чоловіками, вміли стріляти, керувати боєм, не тільки високопоставлені, а й прості шляхтянки. Рішуча, смілива, мужня жінка викликала велику повагу. Суспільство дивилось поблагливо на її витівки. З нездатних постояти за себе жінок насміхались. Найбільша образа жінці – зняти чепець.

Самостійною і діловитою була також жінка “простого” стану. До нашого часу збереглося багато документів львівських купців і ремісників, в яких ініціаторами угод виступають жінки, вдови та дружини купців. Вони самостійно купують і продають товар, будинки, річі. Історія зберегла імена львівських купчих: Анастасія, вдова по Романовичу, Маруся Матвієва, Євримія Ігнатова, Маруся Прокопова. До речі, у Львові в XIV–XVI століттях найпопулярнішими жіночими іменами були: Маруся, Гануся, Анастасія, Зофія, Катерина, Вівдія, Олена, Оришка, Параня, Палажка, Уляна. Відтворені у фольклорі родинні конфлікти і драматичні ситуації в середовищі селян та ремісників на українських землях теж підкреслюють помітну демократичність, визнання прав жінки на самостійність та участь у вирішенні

родинних справ. Такий стан значною мірою був зумовлений тривалою боротьбою народу з різними нападниками, що надовго, а нерідко назавжди відривала чоловіків від родини, перекладаючи всі сімейні та господарські клопоти й турботи на жінок. Цими ж причинами пояснюється популярність образу вдови в українській літературі. Підтверджується це й архівними даними.

Після смерті чоловіка – ремісника, купця дружина отримувала третину майна і грошей, дітям, незалежно від їх кількості, належало дві третини. Якщо сім'я була багатодітною, що тоді було часто, то частка кожного з дітей була незначною, а мати могла розраховувати якщо не відкрити самостійно свою справу, то хоча б вийти заміж вдруге, поєднавши свій капітал з капіталом нового чоловіка. До цього її зобов'язували і закони. Зокрема, закони Львова вимагали від вдови вийти заміж, що дозволялось зробити вже через шість місяців по смерті чоловіка. "Старі парубки" і вдови, що не вийшли заміж, платили особливий податок.

Селянки також мали досить багато прав і можливостей їх реалізувати. Здебільшого, жінки простого стану були писемними, що відзначає, наприклад, Г.Л. Боплан [2]. Так само, як і у вищих верств населення, за вбивство чи поранення жінки з ремісників, купців, селян була встановлена подвійна плата порівняно з чоловіком. Перехід з одного місця проживання на інше в умовах Великого князівства Литовського був досить простим, про що свідчить те, що в той період виникає багато нових міст, замків, поселень. Селянська дочка, наприклад, могла вийти заміж в іншу місцевість, при цьому їй грошима видавали посаг. Для відділення дочки від власного двору батьки-селяни часто продавали частину землі.

В народній творчості знайшли відображення залишки повновладдя матері доби матріархату, що своєрідно відгукнулось у баладах про деспотичне ревниве поведіння свекрухи з невісткою, що часом доводило до трагедії. Пісні змальовують конфлікти між чоловіком і жінкою, зумовлені переважно нерівними та примусовими шлюбами, втручанням у життя молодої пари свекрів, їхніми егоїстичними намірами. Жертвами сімейних драм і трагедій в таких випадках були передусім жінки. Дидактична спрямованість родинно-побутових балад відобразила реалістично-практичні погляди трудового народу на влаштування сімейного життя, враховуючи різні можливі нюанси в цьому. Повчання в народній творчості прості і буденні: щоб не пив чоловік, жінки не бив, чужої жінки не кохав, але для сімейного щастя вони завжди були і є принципово важливими. Баладні дидактичні висновки-поради в однотипних сюжетах змінюються залежно від родинної ситуації. Так, при повторному одруженні домінуючим судженням народної поезії є перевага дівочого стану перед удовиним, однак за наявності дітей у вдівці ставлення до вдови змінюється. Наприклад: "Не pozwолу тобі журитися, а pozwолу тобі женитися. Лиш не бери, милий, дівчиноньки, бо та не пригорне дитиноньки; возьми собі лучче удівоньку, та пригорне мою дитиноньку" [2, с.20]. У всіх інших випадках дівчині надається перевага перед вдовою.

Зближення Литви з Польщею мало для України серйозні наслідки. Польща давно претендувала на українські землі. Ще з 1340 року у склад Польщі увійшло Галицьке князівство. Протиріччя між Литвою і Московією, Литвою і татарами підштовхувало Литву до союзу з Польщею. Рух польської шляхти на Україну особливо сильно почався з 1386 року, коли литовський князь Ягайло, одружившись з польською

королевою Ядвігою, прийняв католицизм. У Польщі верховна влада належала не королю, а шляхті, яка приймала закони, диктувала їх всьому суспільству і прагнула прибрати до рук литовські землі. З'єднання Литви з Польщею посилює розшарування суспільства, зростає на українських землях кріпосне гноблення.

Аристократична тенденція, що панувала в Польщі, поширюється на Україну. Полонізація, покатоличення стає платою української шляхти за свої привілеї, за право панувати над власним народом. Разом з тим це було залученням до європейської культури, науки, освіти. Для низів суспільства зв'язок із Польщею – це зміцнення кріпацтва, втрата прав і свобод, національне та релігійне гноблення. Закріпившись на Україні, поляки дали на відкуп торгівлю євреям, а працювати заставили хлопа-українця.

В аристократичних колах, що тісно були пов'язані з Польщею, під впливом європейських ренесансних зв'язків з'являється новий тип жінки – легковажної, розпусної, намальованої, напудреної, граціозної ляльки в дорогому вбранні. Люблінська унія (1589) призвела до перенесення в українську шляхту понять, котрі були вироблені в польській аристократичній державі, та до засвоєння її звичаїв і віри. Денаціоналізація вищих верств української шляхти почалась ще до унії, а нижчих – з XVI століття.

В той час швидкими темпами на Україні розвивається культура, освіта. Через Польщу був вільний вихід українців на Німеччину, Францію, Бельгію, Рим. Високий рівень освіти в Литві (братські школи, академії, єзуїтські школи тощо) давали змогу українцям виїжджати на Захід, щоб вдосконалювати свої знання в кращих університетах Європи: Падунському, Болонському, Паризькому, Краківському, Віттенберзькому та інших. XIV–XVII століття – це доба релігійної толеранції на Україні, коли досить мирно співіснували римсько-католицька і православна церкви, а пізніше – і протестантизм. Конкуренція між цими конфесіями була досить сильна, що знайшло своє відображення в розвитку освіти на Україні. Як зазначав А.Савич [7], це призводило нерідко до того, що в одному місті, часто на одній вулиці поруч виростали три-чотири школи, які активно боролись за учнів. Єзуїтські школи суперничали з православними, протестантськими, уніатськими, намагаючись новими методами виховання і високим рівнем викладання навчальних дисциплін переманити до себе учнів.

Не можна не згадати ще однієї сторони життя – набігів сусідів, впливу ісламського чинника. Особливо багато набігів було на Україну з часу виникнення і зміцнення Кримського ханства. Народні пісні та думи змальовують тяжку долю жінки в турецькій неволі. Голодну, побиту, пішки вели її через степи в Крим, на ринок рабів, звідки повернутись надії було мало. В чужій сім'ї, на чужій землі доживали свій вік жінки, мріючи хоча б вернутись померти на Україну. Про це свідчать випадки, коли після смерті своїх чоловіків-татар жінки верталися з дітьми додому. Немалу роль відігравали українки в мусульманському світі. Українками були дружини турецьких султанів: Сулеймана I, Османа II, мати Османа III, кримського хана Іслам-Гірея.

В часи козаччини роль жінки в суспільстві зростає. Формується особливий тип української жінки – козачки. Це знайшло своє осмислення у філософії того часу. Велике місце в творчості видатного українського філософа, публіциста XVI століття Станіслава Оріховського (1513–1557) посідає проблема ролі жінки в суспільстві, в

приватному житті людини. Жінка надихає чоловіка на подвиг, коли він згадує про неї в бою. Його лякає сама думка, що може бути з матір'ю, сестрою, коханою і дружиною, коли пропустить ворога на свою землю. Зовсім інший ефект присутності жінки на полі бою, коли бій іде біля порогу рідного дому. Її смерть, горе паралізує волю чоловіка до боротьби, він легко позбувається мужності і терпить поразку. “Коли у нас вдома все залишиться непошкодженим, легкими будуть рани, які одержимо на війні. Бо мертва дружина, їх вже не перев’яже, не побачить ран збезчещена дочка, не оплаче їх замучений батько і вбита мати. І спалена, виснажена вкрай батьківщина не помститься за них” [6, с.111].

У мирному житті присутність жінки відволікає чоловіка від розпусти. “Приводить дружину для того, щоб невгамовну молодість твою, до жаги охочу, з доброї волі у покорі тримала. Дружина хай буде мірою і межею цієї жаги, яку природа тобі від зародження подарувала. Таким чином, життя юнаків без дружини неспокійне, клопітке, непевне, ганебне і нечесиве. Тому коли переконаєшся, що без дружини не зможеш увесь час жити тверезо і скромно, негайно з найбільшою дбайливістю її вибирай. І то таку, з якою добре і сумирно вік проживеш” [5, с.146–147].

Все життя С.Оріховський боровся проти цілібату духовенства, вважаючи його причиною аморальності в його середовищі, таємних пороків, котрі без присутності жінки викоренити неможливо. Він розробляє систему вимог щодо дружини правителя-короля, Король, як і його дружина, має два обов’язки: один – приватної людини, другий – публічної. Вміло поєднувати їх вміє не кожна королева, якщо ж у подружньому житті бракуватиме хоча б одного з моментів, воно буде недосконалим. Приватне життя правителів впливає на державу. Король бере не лише для себе одного дружину, а бере королеву для держави. Жінка, на думку Оріховського, має і добра і зла порівну, а король повинен подбати про те, щоб не зло, а добро могло реалізуватись повною мірою. Важливо зберегти у державі традиції минулого – коронування дружини короля, щоб показати, що вона в державі є супутницею його і співправителькою. Вона повинна мати певні володіння у самій державі, щоб відчувати свою волю і владу. І це у вигляді віна має їй приписати король. Але й вона повинна принести певні володіння, нові союзи, рідню, надати нового авторитету й іміджу країні. Дружина приносить славу королю, замирення з іншими королями, мир, доброзичливість до сусідів близьких і далеких, нові звичаї, злагоду в суспільстві. Вона повинна бути обов’язково порадицею у державних справах. Отже, король одружується не стільки для себе, скільки для зміцнення держави. Філософ вважає, що у виборі дружини король має надавати перевагу інтересам публічним, державним, а не приватним, хоч це часто йде всупереч його власним бажанням. У справі одруження він мусить дбати насамперед про державу, щоб дружина не привела йому нових ворогів і не була причиною розколу в суспільстві. Важливо, щоб королева була мудрою, врівноваженою, цнотливою, щоби пристрасті не керували нею у державних справах. Пересторогою тут має послужити Дідона, яка занедбала державні справи, пристрасть, “оціпеніння і нехіль до всіх справ принесла. Жага – нехтує працею” [5, с.145].

Отже, розглянувши роль жінки в суспільному житті українців у часи польсько-литовського панування на українських землях, можна зробити висновок, що українка мала набагато більше прав, ніж жінки інших народів. Цей стан справ

склався ще в часи Київської Русі, закріпився в литовський період. За панування Польщі права і свободи українки не урізались, але дещо змінюється ідеал жінки.

1. Балади. Родинно-побутові стосунки / АН УРСР. Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії; Упорядники: О.І.Дей та ін. – К.: Наук. думка, 1998. – 528 с.
2. Боплан Г.Л. де. Опис України, кількох провінцій Королівства Польського, що тягнуться від кордонів Московії до границь Трансільванії, разом з їхніми звичаями, способом життя і веденням воєн. – К.: Наук. думка; Кембридж (Мас.): Укр. наук. ін-т, 1990. – 256 с.
3. Левицкий О.И. Черты семейного быта в Югозападной Руси. – К., 1909. – 120 с.
4. Мемуары, относящиеся к истории Южной Руси. – К., 1890. – 190 с.
5. Оріховський-Роксолан С. Напучення королеві польському Сигизмунду-Августу // Українська література XIV–XVI ст. Апокрифи. Агіографія. Паломн. твори. Історіограф. твори. Полем. твори. Переклад. повісті. Поет. твори. – К.: Наук. думка, 1988. – С.113–152.
6. Оріховський-Роксолан С. Про турецьку загрозу // Українська література XIV–XVI ст. Апокрифи. Агіографія. Паломн. твори. Історіограф. твори. Полем. твори. Переклад. повісті. Поет. твори. – К.: Наук. думка, 1988. – С. 88–113.
7. Савич А. Нариси з історії культурних рухів в Україні та Білорусі в XVI–XVIII віках. – К., 1929. – 248 с.
8. Стефаненко Л. Жінка України в умовах трансформації // Жіночі студії в Україні: Жінка в історії та сьогодні / За ред. Л.О.Смоляр. – Одеса: Астро Принт, 1999. – С. 164–177.
9. Стефаненко Л. Жіноцтво України у довоєнний період // Жіночі студії в Україні: Жінка в історії та сьогодні / За ред. Л.О.Смоляр. – Одеса: Астро Принт, 1999. – С.130–138.
10. Стефаненко Л. Статус жінки у післявоєнний період // Жіночі студії в Україні: Жінка в історії та сьогодні / За ред. Л.О.Смоляр. – Одеса: Астро Принт, 1999. – С.153–163.
11. Українська культура: Лекції за редакцією Дмитра Антоновича. – К.: Либідь, 1993. – 593 с.
12. Теория и история феминизма / Под ред. И. Жерёбкиной. – Харьков: Ф-прес, 1996. – 387с.
13. Шевців І. Християнська Україна. – Київ, Дрогобич: Коло, 2003. – 468 с.

Summary

Nedzelska Natalia

Role of the woman in a religious and public life of Ukrainians in days of the Polish and Lithuanian domination on the Ukrainian earths

In article the author lifts a problem of a place of the woman in the Ukrainian society in days of the Polish and Lithuanian domination on the Ukrainian earths. The Lithuanian period has prolonged and has fixed relations which have developed in days of the Kiev Russia. Position of the woman of the Ukrainian differed from women of other people. Domination of Poland has introduced certain corrective amendments.

Keywords: the woman, religion, marriage, a family, the property.